Magyar Tudomány 180(2019)1, 153–156
DOI: 10.1556/2065.180.2019.1.15

Vélemény, vita

KÖZSZOLGÁK, KÖZTUDÓSOK ÉS AZ AKADÉMIA

PUBLIC SERVANTS, PUBLIC SCHOLARS, AND THE ACADEMY

Fazekas Károly
a közgazdaságtudomány kandidátusa, főigazgató, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
fazekas.karoly@krtk.mta.hu

Kulcsszavak: MTA, alapkutatás, alkalmazott kutatás, szakpolitika

Keywords: MTA, basic research, applied research, policy

Néhány éve készítettünk egy, a migráció munkaerőpiaci hatásait elemző tanulmányt a Belügyminisztérium felkérésére. Ez volt az első közös munkája az egy akolba terelt három KRTK- (MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont) intézetnek. Volt, aki ismerte a potenciális kibocsátó területek történelmét, kultúráját, gazdasági-társadalmi viszonyait, volt, aki ismerte az elvándorlás és bevándorlás számbavételének, regisztrációjának módszertanát, az adatbázisok előnyeit és hibáit. Volt, aki ismerte a munkapiaci hatásokat elemző irodalmat, és volt, aki ismerte a jogi szabályozásokat vagy az asszimilációs folyamatokat elemző kutatásokat. Tudtuk, milyen kérdéseket lehet feltenni, és hol kezdődött akkor a senki földje, ahol már kérdéseink sem voltak. Amikor elkészültünk a szerkesztett anyaggal, elküldtük az illetékeseknek, de hetekig nem kaptunk semmi reakciót. Aztán szóltak: vár bennünket az államtitkár. Egy hosszú asztal volt a teremben, annak az egyik felére ültettek bennünket. A másik oldalon nem ült senki. Szemben velünk hatalmas, sötét, kétszárnyú ajtó volt. Jobb híján azt bámultuk néhány percig. Aztán nyílt az ajtó, belépett egy fekete öltönyös, szikár férfi. Megállt velünk szemben, a két kezét az asztal lapjára szorította. Hallgatott egy ideig, majd maga elé nézve, ingerült hangon beszélni kezdett. Dühös volt, és kikérte magának. Lassan megértettem, azért dühös, mert nehéz helyzetbe hoztuk. Nem ilyen eredményekre számított. Aztán csönd lett, a főtitkár rám nézett, szólni kellene. Gondoltam, kezdjük azzal, hogy bemutatkozom.

„Üdvözlöm államtitkár úr, én Fazekas Károly vagyok, az MTA KRTK főigazgatója. A munkát azért vállaltuk el, mert vannak munkatársaim, akik értenek a

© 2019 Akadémiai Kiadó

migrációkutatás különböző területeihez. Tudják, milyen adataink vannak, azok hogyan keletkeztek, minek a mérésére alkalmasak, és mire nem. Milyen kérdésre tudunk válaszolni, és mire nem. Munkánkat a tudományos kutatás szabályai szerint végeztük, azt kérdeztük és arra válaszoltunk, amit fontosnak tartottunk, és amire lehetőségünk volt." Visszaemlékezve azokra a percekre, nem kétséges, erősen feldúltak voltunk. Arra számítottam, közbevág és kidob bennünket. Nem vágott közbe. Egy idő után figyelni kezdett, lassan felengedett a dermesztő hangulat, a többiek is beszélni kezdtek. A szikár úr leült, kérdezett, és mi, amire tudtunk, válaszoltunk. Jó hangulatban váltunk el. A minisztériummal ma is együttműködünk, például a közfoglalkoztatás adminisztratív adatainak elemzésében.

Én most hatvanhét éves vagyok. Elég idős ahhoz, hogy ne a jövőmet féltsem, hanem a múltamat. Tizenkilenc éve vagyok a *Munkaerőpiaci Tükör* sorozatszerkesztője. A Tükörnek van egy Közelkép című fejezete. Minden évben kiválasztunk egy témát, és azt a nemzetközi szakirodalom, a magyarországi kutatások eredményei alapján körbejárjuk. Igyekszünk olyan témát választani, amelyben fontos kérdéseink vannak, és friss kutatási eredményekkel rendelkezünk. A Közelkép többek között foglalkozott a magyarországi bérekkel, a közfoglalkoztatással, az oktatással, a gazdasági válság munkaerőpiaci hatásával, a nemzetközi vándorlással, a munkaerőhiánnyal. Az idei kötet is *kurrens* témával, a nők munkapiaci helyzetével foglalkozik. Ezek a területek számtalan szakpolitikai területhez kapcsolódnak. A kutatási eredmények alapján elemezzük a kormányzati szakpolitikák hatásait. Bemutatjuk a jó és a kevésbé eredményes vagy éppen káros hatásokat. Ismertetjük a kormányzati szakpolitikai beavatkozások hatásvizsgálatainak eredményeit, és azokból direkt szakpolitikai következtetéseket vonunk le. Az én felfogásomban, többek között, ez is a dolgunk.

A Tükör köré is szerveződő kutatói közösségnek van egy műhelytanulmány-sorozata, a *Budapesti Munkatudományi Füzetek*. Ebben jelent meg például az Érettségi védelmében című, direkt szakpolitikai üzeneteket megfogalmazó tanulmány. Állításokat tartalmaz, amelyeket adatokkal, tudományos elemzések eredményeivel támaszt alá. Stílusa vitatkozó, állításai természetesen vitathatók. Többek között éppen ez a megvitatás a közszolgák és a köztudósok közös feladata. Van egy, 1994 óta minden évben megrendezett, *rituális* találkozónk, része az MTA Tudomány Ünnepe eseménysorozatának. Ez a Sziráki Munkatudományi Konferencia. Megvitatjuk a szakma új tudományos eredményeit, meghívunk rá közgazdászokat, szociológusokat, regionalistákat, pszichológusokat, oktatáskutatókat, demográfusokat, vállalati és kormányzati szakembereket. Ahány terület, annyi izgalmas perspektíva. Külön öröm számunkra, ha találunk velünk *párhuzamos kutatásokat* folytató műhelyeket. Tőlük tudunk igazán tanulni, velük lehet szövetkezni nemzetközi pályázatokra. Várjuk az egymás gondolatait megtermékenyítő vitákat, arra számítunk, hogy az előadónak fontos mondanivalója legyen,

evidencia legyen számára, hogy eredményeit a tudományos kutatás kritériumainak megfelelő érvekkel, adatokkal támassza alá.

Az elmúlt években a Magyar Tudományos Akadémia és Magyarország kormányának támogatásával Európa egyik legjobb társadalomtudományi Adatbankját hoztuk létre. A hozzá kapcsolódó, a KSH-val közösen üzemeltetett kutatószoba – a legszigorúbb adatvédelmi szabályok és protokollok betartásával – lehetőséget nyújt egyedi adatok elemzésén alapuló társadalomtudományi kutatásokra. Különösen értékes lehetőséget teremt empirikus oktatás-gazdaságtani, egészség-gazdaságtani, regionális gazdaságtani, vállalat-gazdaságtani, szociológiai, demográfiai kutatásokra. Új vállalkozásunk, hogy a munkapiaci kereslet szakmai összetételének változását előrejelző rendszerünk pontosságát neurális hálókra épülő mesterséges intelligencia segítségével szeretnénk növelni. A Tükör, az Adatbank, a Kutatószoba, Szirák csak egy-egy példa a számtalan akadémiai kezdeményezés közül. Losonczi Ágnes a napokban, a 90. születésnapja alkalmából tartott ünnepségen, bennünket biztatva, felidézte Eötvös Gábor Jászai-díjas zenebohóc örökzöld mondását. *„Van másik!”* Igen, van! Van *„Verseny és szabályozás”,* van *„Tér és Társadalom”,* vannak *MTA Lendület csoportok, MTA Kiválósági Központok*. Az egy euróra jutó kiváló tudományos eredményekben ma az MTA kutatóhálózata az elsők között van Európában.

Írásomat egy minisztériumi közszolgával való furcsa találkozás emlékét felidézve kezdtem. Folytatva a sort egy pénzügyminisztériumi közszolgáról szeretnék végezetül megemlékezni. Riskó Ignác, anyai nagyanyám Riskó Rozália sokadik felmenője, Szatmár megye főjegyzője, Petőfi barátja, költő, az 1849-es debreceni országgyűlés idején a tisztelt ház jegyzője volt. Amikor a fiaim még kisgyerekek voltak, büszkén mutattam meg nekik az anyám által mindig csak Riskó Náciként emlegetett rokonuk nevét a debreceni kollégium oratóriumában, néhány méterre Kossuth Lajos székétől. A detronizációs jegyzőségért Náci bátyám négy év vasat kapott, többet soha nem írt verseket. Aztán néhány év alatt nagyot fordult a világ, és Riskó Ignác Tisza Kálmán kormányában végül pénzügyminisztériumi főtanácsosi címig vitte.

Most még én is közszolga vagyok. Felsőszintű állami vezető. Évente vagyonbevallást kell tennem, és a cégeimmel, ha lennének, nem köthetnék szerződéseket. A tudományos kutatás szakmai és etikai szabályait is be kell tartanom, és be kell tartatnom. Emellett közgazdász kutató is vagyok. A közgazdaságtant az én felfogásomban az általa feltett kérdések jellege és a válaszok megkeresésének módszertana, a feltárt összefüggések kerettörténete határozza meg. Miképpen lehet szűkös erőforrásokkal hatékonyan, fenntartható módon gazdálkodni, megszületni, tanulni, dolgozni, gyereket nevelni, tanítani, gyógyítani, nyugdíjba menni egy olyan társadalomban, amelyben az emberek viselkedéséről ezt és ezt tételezzük fel? Mitől innovatív, fejlődőképes vagy éppen mitől kerülhet lemaradó pályára egy gazdaság? Nem csupán a pénz, a szén, az olaj, a föld az erőforrás. Erőforrás

az emberi tudás, a bizalom és a becsület is. Erőforrás a hit a jövőben és erőforrás a megkapaszkodás a múltban. És erőforrás a bennünk lévő elszántság a cselekvésre, hogy sem ezt, sem azt ne vehessék el tőlünk.

Végezetül idecitálok egy Széchenyi-idézetet. Látható, hogy a gróf még küszködik a magyar szavakkal, melyek nehezen engedik szárnyalni az áradó mondanivalót. Amit mond, azt viszont minden magyar közszolga és „köztudós" figyelmébe ajánlom: „Tudom, lesznek olyanok, kik nem fogják kedvelni, hogy én és épen én, a magyar Akadémiát politikai életünkkel annyira összefüggő intézetnek tartom, és azt e tekintetben működésre sürgetni vagyok bátor. Ámde ez által csak azt tanusítják, hogy politikai kifejtésünk legmélyebb talajáig nem bírtak hatni eddigelé. Mert hiszen ez nem egyéb, mint nemzetiségünk biztosítása, felemelése, mi megint oly szorosan függ az élő szónak, írásnak s gondolat-elrendezésnek kifejtésével össze, miszerint lélektelen gép volna »Akademiánk«, ha nem venne e hazafiúi műtételben legbuzgóbb s legernyedetlenebb részt.'' (Elnöki beszéd az Akadémia közgyűlésén 1846. december 20.)[1]

IRODALOM

K. Papp Miklós (közlő) (1870): *Gr. Széchenyi István „Blick"-je*. I. Kolozsvár: Stein János, Magyar Elektronikus Könyvtár: http://mek.oszk.hu/16300/16369/16369.pdf

[1] Az idézetre Madarász Aladár kollégám hívta fel figyelmemet.